

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสังกัดเขตตรวจราชการที่ 3 ได้ศึกษาเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้นำเสนอ ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานของโรงเรียนเขตตรวจราชการที่ 3
2. สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ลักษณะของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
 - 3.1 สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่
 - 3.2 สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน
 - 3.3 สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน
 - 3.4 สภาพแวดล้อมด้านการจัดการศึกษาเพื่อสนองความมุ่งหวังของผู้เรียน
 - 3.5 สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน
 - 3.6 สภาพแวดล้อมด้านสังคมกลุ่มเพื่อน
4. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบริหารงานของโรงเรียนเขตตรวจราชการที่ 3

ในปีงบประมาณ 2546 กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบาย ด้านการศึกษาให้ ส่วนราชการ หน่วยงาน และสถานศึกษาในสังกัด จัดแผนงาน โครงการสนองนโยบายโดยมอบหมาย ให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาในสังกัด จัดทำแผนงาน โครงการสนองนโยบายโดยมอบหมาย ให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ควบคุม กำกับ เร่งรัด ติดตาม ให้การดำเนินงาน บรรลุผลตามนโยบายที่กำหนด 3 ประการ (สำนักงานเขตตรวจราชการที่ 3, 2548) คือ

1. การปฏิรูปการศึกษา 5 ด้าน
 2. การเตรียมความพร้อมของเขตพื้นที่การศึกษาและการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษา
 3. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
- ดังนั้น การตรวจราชการในเขตพื้นที่ตรวจราชการที่ 3 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ และกำหนดพื้นที่หน่วยรับตรวจให้สอดคล้องกับนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์

ปี 2549 สำนักผู้ตรวจราชการ ประจำเขตตรวจราชการที่ 3 เป็นศูนย์ข้อมูลกลางในการเฝ้าระวัง และพยากรณ์คุณภาพการศึกษา

2. พันธกิจ

- 2.1 พัฒนาการบริการให้รวดเร็ว ประหยัด ถูกต้อง และเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ
- 2.2 จัดทำแผนพัฒนาการตรวจราชการ และส่งเสริมสนับสนุนการตรวจราชการ
- 2.3 สร้างเครือข่ายข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยี พร้อมทั้งวิเคราะห์ วิจัย เพื่อเฝ้าระวังพยากรณ์ และพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 2.4 วิเคราะห์ วิจัย กำหนดมาตรฐาน คุณภาพการศึกษาระดับเขตตรวจราชการ
- 2.5 สร้างเครือข่ายการติดตามประเมินผลทางการศึกษา

3. เป้าประสงค์

- 3.1 มีกระบวนการให้บริการที่รวดเร็ว ประหยัดและถูกต้อง ผู้รับบริการพึงพอใจ มีตัวชี้วัดในการให้บริการ
- 3.2 มีแผนการตรวจราชการ และมีวิธีการส่งเสริมสนับสนุนการตรวจราชการให้มีประสิทธิภาพ
- 3.3 มีข้อมูลสารสนเทศและตัวชี้วัดที่สามารถพยากรณ์และพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 3.4 มีเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาระดับเขตตรวจราชการ
- 3.5 มีเครือข่ายติดตามประเมินผลทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ลดขั้นตอน สร้างคู่มือ และสร้างเครื่องมือประเมิน การปฏิบัติงาน ประเมินความพึงพอใจ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาศูนย์กลางให้มีความรู้ด้าน ICT ด้านภาษาอังกฤษ ด้านการวิจัย ด้านการประเมินผล เพื่อให้เป็นผู้ให้บริการที่ดี

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนางองค์กรให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาวิธีการจัดทำแผนการตรวจราชการ และพัฒนาวิธีการส่งเสริมสนับสนุนการตรวจราชการ โดยการวิจัยและพัฒนาการตรวจราชการแบบอิเล็กทรอนิกส์ การสร้างและพัฒนาเครือข่ายการตรวจราชการ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างเครือข่ายนักวิจัยพัฒนารูปแบบการเก็บข้อมูล เพื่อความร่วมมือทางวิชาการ วิเคราะห์ประมวลผลและกำหนดตัวชี้วัดเพื่อเฝ้าระวังและพยากรณ์สถานะทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 6 พัฒนาระบบและศูนย์ข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพและ
ทันเหตุการณ์

ยุทธศาสตร์ที่ 7 ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก

ยุทธศาสตร์ที่ 8 วิเคราะห์ วิจัยกำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับเขตตรวจ
ราชการ

ยุทธศาสตร์ที่ 9 พัฒนาเครื่องมือและกำหนดตัวชี้วัดในการติดตามและประเมินผล

ยุทธศาสตร์ที่ 10 สร้างและพัฒนาเครือข่ายในการติดตามและประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 175 เขต และได้
มอบหมายให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบตรวจราชการในพื้นที่เขตตรวจราชการ
ที่รับผิดชอบจำนวน 13 เขตตรวจราชการ ซึ่งในเขตตรวจราชการที่ 3 ประกอบด้วย 7 จังหวัด
จำนวน 13 เขตพื้นที่ ได้แก่

1. จังหวัดฉะเชิงเทรา 2 เขตพื้นที่

พื้นที่	5,370.28	ตารางกิโลเมตร
สถานศึกษาทั้งหมด	354	แห่ง
จำนวนครู	5,843	คน
จำนวนนักเรียน	121,888	คน
อัตราส่วนนักเรียนต่อครู	21	คน
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา		

ในเขตเทศบาล	5	แห่ง
-------------	---	------

นอกเขตเทศบาล	71	แห่ง
--------------	----	------

2. จังหวัดชลบุรี 3 เขตพื้นที่

พื้นที่	4,363.00	ตารางกิโลเมตร
สถานศึกษาทั้งหมด	332	แห่ง
จำนวนครู	11,325	คน
จำนวนนักเรียน	239,379	คน
อัตราส่วนนักเรียนต่อครู	21	คน
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา		

ในเขตเทศบาล	3	แห่ง
-------------	---	------

นอกเขตเทศบาล	81	แห่ง
--------------	----	------

3. จังหวัดระยอง 2 เขตพื้นที่

พื้นที่	3,551.55	ตารางกิโลเมตร
สถานศึกษาทั้งหมด	234	แห่ง
จำนวนครู	4,522	คน
จำนวนนักเรียน	110,122	คน
อัตราส่วนนักเรียนต่อครู	24	คน
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา		
ในเขตเทศบาล	8	แห่ง
นอกเขตเทศบาล	38	แห่ง

4. จังหวัดจันทบุรี 2 เขตพื้นที่

พื้นที่	6,453.33	ตารางกิโลเมตร
สถานศึกษาทั้งหมด	256	แห่ง
จำนวนครู	4,306	คน
จำนวนนักเรียน	93,585	คน
อัตราส่วนนักเรียนต่อครู	22	คน
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา		
ในเขตเทศบาล	5	แห่ง
นอกเขตเทศบาล	39	แห่ง

5. จังหวัดตราด 1 เขตพื้นที่

พื้นที่	2,819.11	ตารางกิโลเมตร
สถานศึกษาทั้งหมด	136	แห่ง
จำนวนครู	1,720	คน
จำนวนนักเรียน	40,124	คน
อัตราส่วนนักเรียนต่อครู	23	คน
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา		
ในเขตเทศบาล	1	แห่ง
นอกเขตเทศบาล	25	แห่ง

6. จังหวัดปราจีนบุรี 1 เขตพื้นที่

พื้นที่	4,762.32	ตารางกิโลเมตร
สถานศึกษาทั้งหมด	284	แห่ง

จำนวนครู 4,137 คน

จำนวนนักเรียน 88,057 คน

อัตราส่วนนักเรียนต่อครู 21 คน

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ในเขตเทศบาล 5 แห่ง

นอกเขตเทศบาล 54 แห่ง

7. จังหวัดสระแก้ว 2 เขตพื้นที่

พื้นที่ 7,282.52 ตารางกิโลเมตร

สถานศึกษาทั้งหมด 311 แห่ง

จำนวนครู 4,707 คน

จำนวนนักเรียน 104,032 คน

อัตราส่วนนักเรียนต่อครู 22 คน

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ในเขตเทศบาล - แห่ง

นอกเขตเทศบาล 66 แห่ง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับผิดชอบ

มีหน้าที่เกี่ยวกับการติดตาม ตรวจสอบ นิเทศและประเมินผล การพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการศึกษาให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา มีคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา เป็นผู้รับผิดชอบให้ทำหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย นิเทศ ติดตามและประเมินผลการบริหารและการดำเนินการ โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการเตรียมการรับการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา มีกรรมการ โดยตำแหน่งและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นประธานกรรมการ หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เป็นกรรมการและเลขานุการ มีคณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำเขตพื้นที่การศึกษา การบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มงาน คือ

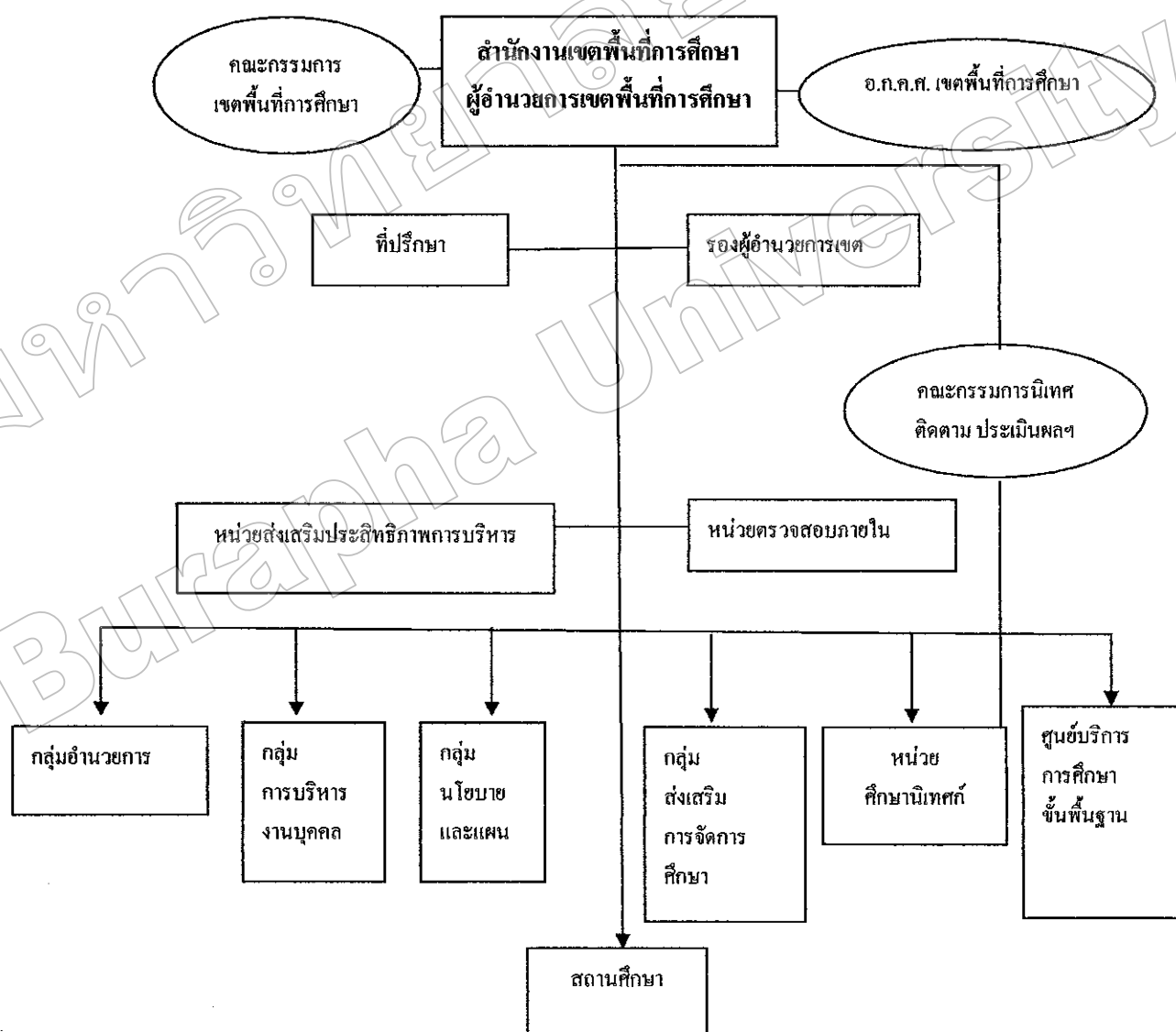
1. กลุ่มอำนวยการ มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป งานประชาสัมพันธ์ และงานการเงิน
2. กลุ่มบริหารงานบุคคล มีหน้าที่เกี่ยวกับบุคลากร อ.ค.ก.ส. วินัยและนิติการ
3. กลุ่มนโยบายและแผน มีหน้าที่เกี่ยวกับแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ จัดตั้งและจัดสรร

งบประมาณ ติดตามประเมิน ข้อมูล สารสนเทศ

4. กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา มีหน้าที่ส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา กิจกรรมนักเรียน กองทุน สวัสดิการ สวัสดิภาพ ส่งเสริมกิจการพิเศษ และส่งเสริมการจัดการศึกษาเอกชน

5. กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล มีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการศึกษา สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี นิเทศ ติดตาม ประเมินระบบบริหาร ระบบการประกันคุณภาพภายใน

6. กลุ่มบริการการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการที่รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้นถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และเห็นชอบให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เด็กมีโอกาสดูเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากขึ้น และต่อมา คณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อ วันที่ 22 พฤษภาคม 2533 เห็นชอบในหลักการ ให้มีการขยาย การศึกษาภาคบังคับต่อไปอีก 3 ปี โดยการประกาศในท้องที่ ที่มีความพร้อมเป็นปี ๆ ไปทั้งนี้ให้มีการแก้ไขแผนการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องและในระหว่างที่ดำเนินการแก้ไขนั้น ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนิน โครงการนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษาโดยไม่บังคับต่อไปอีก 3 ปี โดยให้ใช้งบประมาณที่ได้รับตามปกติ และในพื้นที่เขตชนบท ซึ่งมีอัตราการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาค่อนข้างต่ำ เนื่องจากความยากจนของผู้ปกครอง ให้พิจารณาสิ่งจูงใจให้ผู้ปกครองส่งผู้อยู่ในปกครองของตนเรียนต่อในรูปค่าชดเชยลักษณะใด ลักษณะหนึ่งด้วย การดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนเข้าโครงการนำร่องในปี 2533 จำนวน 119 โรงเรียน โดยพิจารณาจากความพร้อมของโรงเรียนในด้าน อาคารสถานที่ บุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ และความสนใจของผู้ปกครองในท้องถิ่น ที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียน และเมื่อคราวประชุม คณะรัฐมนตรีในวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 ได้มีมติเห็นชอบให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการ ขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ส่วนภูมิภาค ในลักษณะของการกระจายอย่างทั่วถึง โดยให้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียน ประถมศึกษาตามโครงการ นำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ หรือการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มเติมปีละ ประมาณ 1,000 ห้องเรียนนับตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป จนครบจำนวน 4,200 ห้องเรียน ในปีการศึกษา 2537

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2544, หน้า 62-63) ได้ให้คำอธิบาย ตัวชี้วัดเพื่อประกอบตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในมิติที่ 1 ด้านประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์ คือ รมรงค์ให้นักเรียนกลุ่มอายุเข้าปีที่ 6 และ 15 ปี มีโอกาสได้เข้าเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับทุกคน (ในระดับช่วงชั้นที่ 1 ถึง 3) ตามแผนที่ กำหนดไว้ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2548 โดยมีแนวดำเนินการดังนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาสำรวจจำนวนประชากรกลุ่มอายุ 6-14 ปี ทั้งภาพรวมและรายอายุ
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษารณรงค์ และวางแผนการรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้นักเรียนมีสิทธิและ โอกาสเข้าเรียนทุกคน

3. สถานศึกษาดำเนินการรับนักเรียนตามนโยบายและแผนที่กำหนด
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดหาที่เรียนและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
5. ติดตามประเมินผล สรุปรายงานผลการรับนักเรียนและการจัดการศึกษาระดับช่วงชั้นที่ 1-3 ประจำปีการศึกษา 2548

ก่อน ศาสตราจารย์ (2535) กล่าวว่า ในการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษานั้นยังมีอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอนยังต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหลายประการ โดยเฉพาะด้านคุณภาพของนักเรียน ซึ่งกรมวิชาการมีส่วนสนับสนุนโดยตรงในเรื่องนี้และจะได้ดำเนินการสนับสนุนทั้งในด้านหลักสูตร เทคนิควิธีการเรียนการสอนการวัดผลประเมินผล การแนะแนว การพัฒนาสื่อ การเรียนการสอน ตลอดจนการศึกษาหาแนวทางที่ชัดเจนในการเพิ่มคุณภาพของเยาวชนของชาติต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539, หน้า 23-34) กล่าวถึงสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงปี 2533-2538 ว่าจากการที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษา มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 แล้วนั้น ผลการประเมินพบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน สรุปได้ดังนี้

1. อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ โรงเรียนยังขาดอาคารเรียน อาคารประกอบ ตลอดจนห้องจัดกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนการสอน เช่น ห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ บางโรงเรียนมีพื้นที่ทางการเกษตร ไม่เพียงพอสำหรับใช้ในการเรียนการสอน
2. วัสดุครุภัณฑ์บางประเภทยังขาดแคลน เช่น โต๊ะและเก้าอี้ นอกจากนี้ บางโรงเรียนยังขาดแคลนครุภัณฑ์สำนักงานที่จำเป็นบางประเภท เช่น เครื่องโรเนียว เป็นต้น
3. อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนมีจำนวนไม่เพียงพอ เช่น คู่มือครู แบบเรียน หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม หนังสืออ่านประกอบ โดยเฉพาะคู่มือครูและแบบเรียนนั้น ทางโรงเรียนได้รับล่าช้าและไม่ทันต่อการใช้ในการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังพบว่าอุปกรณ์ในบางประเภท เช่น เครื่องกีฬา สารเคมีสำหรับใช้ทดลองในวิชาวิทยาศาสตร์ อุปกรณ์ที่ใช้ปฏิบัติในวิชาอาชีพและโสตทัศนูปกรณ์ ยังมีปริมาณไม่เพียงพอ
4. บุคลากร มีจำนวนไม่เพียงพอและวุฒิสาขาวิชาเอกไม่ตรงกับวิชาที่สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาบังคับ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษนั้นยังขาดแคลนครุที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังขาดวิทยากรที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านในสาขาวิชาชีพด้วย

5. งบประมาณได้รับล่าช้าและมีจำนวนไม่เพียงพอใช้จ่ายในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ รวมทั้งงบประมาณในการจัดอบรมสัมมนาและศึกษาดูงาน

6. การประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงเด็กเข้าเรียนต่อทำได้ไม่ครอบคลุมทั้งอำเภอและเขตการประสานงานและวางแผนร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

7. การประสานงานการขยายโอกาสทางการศึกษา ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ยังไม่มี การตั้งเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนเป็นทางการจากหน่วยงานระดับนโยบายเข้าสังกัด แต่ดำเนินการไปได้อย่างไม่เป็นทางการด้วยอาศัยการรู้จักคุ้นเคยส่วนตัวของผู้บริหารและครูอาจารย์

8. ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีฐานะยากจน ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและต้องการให้เด็กช่วยทำงานบ้าน ผู้ปกครองบางคนในท้องถิ่นนิยมส่งบุตรหลานไปทำงานหารายได้ช่วยครอบครัว

ลักษณะของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

แอสติน (Astin, 1968, p. 3) ได้อธิบายความหมายสภาพแวดล้อมในโรงเรียน (School Environment) ไว้ว่า หมายถึง ลักษณะใด ๆ ก็ตาม ของสถานศึกษาที่เป็นสิ่งเร้า (Stimulus) ที่มีศักยภาพและมีอิทธิพลต่อนักศึกษา ส่วน อรรถพร คุณพันธ์ (2521, หน้า 4) เสนอไว้ว่า สภาพแวดล้อมสถานศึกษา หมายถึง การรับรู้ ความประทับใจของนักศึกษาที่มีต่อลักษณะต่าง ๆ ของสถานศึกษา ได้แก่ การบริหาร บรรยากาศในการเรียนการสอน บริเวณอาคารสถานที่ และพฤติกรรมความสัมพันธ์กับเพื่อน ซึ่งลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้สามารถตรวจสอบได้ โดยการสังเกตโดยตรง นอกจากนี้ วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2535, หน้า 2) กล่าวถึง สภาพแวดล้อมทางการเรียนว่า หมายถึง ภาวะใดที่มีผลต่อการเรียนของมนุษย์ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่มีขึ้นเองตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือทำขึ้น โดยที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เนื่องจากการเรียนการสอนในห้องเรียนจะเป็นรูปแบบกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน ส่วน อรรถพร ประสิทธิ์รัตน์ (2533, หน้า 8) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ที่จะช่วยเอื้ออำนวยความสะดวกนานาประการให้ผู้เรียนและผู้สอนได้บรรลุสัมฤทธิ์ผลได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียน (School Environment) หมายถึง ลักษณะใด ๆ ก็ตามในสถานศึกษาที่เป็นสิ่งเร้า (Stimulus) ที่มีศักยภาพและมีอิทธิพลต่อนักศึกษามีผลต่อการเรียนของมนุษย์ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่มีขึ้นเองตามธรรมชาติ

หรือที่มนุษย์สร้าง หรือทำขึ้นที่จะให้นักศึกษาเกิดการรับรู้ ความประทับใจของนักศึกษาที่มีต่อ ลักษณะต่าง ๆ ของสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นการบริหาร บรรยายการสอน การเรียนการสอน อาคารสถานที่ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารกับผู้ได้บังคับบัญชา ครูผู้สอน กับนักศึกษา นักศึกษากับนักศึกษา และบุคลากรกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้สามารถ ตรวจสอบได้ด้วยการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ หรือวิธีการอื่น ๆ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำแนกลักษณะของสภาพแวดล้อมในโรงเรียนตามแนวทางของ แอสติน (Astin, 1985, pp. 147-150) ที่เป็นปัจจัยส่งผลกระทบต่อความต้องการพัฒนาสภาพแวดล้อมของ โรงเรียน 6 ประการคือ

1. สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่
2. สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน
3. สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน
4. สภาพแวดล้อมด้านการจัดการศึกษาเพื่อสนองความมุ่งหวังของผู้เรียน
5. สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน
6. สภาพแวดล้อมด้านสังคมกลุ่มเพื่อน

สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

แอสติน (Astin, 1968, p. 84) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ในสถานศึกษา หมายถึง อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ โรงอาหาร สถานที่เล่นกีฬาและการสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในการสร้างอาคาร สถานที่ภายในโรงเรียน จำเป็นต้องได้รับการร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เช่น สถาปนิก และวิศวกร เพื่อการศึกษาค้นคว้าและวิจัยปัญหาตลอดจนวางโครงการรื้อถอนเพื่อให้โรงเรียนมีการขยายตัวออกไปอย่างถูกต้องตามหลักการ

เมธี ปิณฑนันทน์ (2531, หน้า 9-10) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในแง่อาคาร สถานที่นั้น จะต้องสนองประโยชน์ใช้สอยได้สูงสุด กล่าวคือ ต้องมีลักษณะสำคัญ 10 ประการ ต่อไปนี้ หรือกล่าวอีกในหนึ่งได้ว่า การวางแผนการบริหารอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จะต้องมิจุดมุ่งหมาย 10 ประการต่อไปนี้เสมอคือ

1. มีความเพียงพอ (Adequacy) หมายถึง มีความเพียงพอในด้านต่าง ๆ เช่น อาคาร ห้องเรียนห้องใช้ประโยชน์ต่าง ๆ วัสดุ สนามเล่นและพักผ่อน ส้วม และอื่น ๆ
2. มีความเหมาะสม (Suitability) กล่าวคือ จะต้องมีความเหมาะสมในด้านที่ตั้งอาคาร สถานที่ ลักษณะของพื้นที่ และการจัดอาคารสถานที่เป็นต้น

3. มีความปลอดภัย (Safety) ต้องมีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ อัคคีภัย ภัยพิบัติ และอื่น ๆ

4. มีสุขภาพดี (Healthfulness) อยู่ห่างไกลจากอากาศเป็นพิษ แอ้งพิษ ช่องโสเภณี และอื่น ๆ

5. ระยะทางที่ติดต่อและใช้สอย (Accessibility) ที่ตั้งของโรงเรียนจะต้องไม่ไกลจากหมู่บ้าน จากจุดต่าง ๆ ในบริเวณ รวมทั้งไม่ห่างจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นเพื่อให้ประโยชน์ต่อสถานศึกษา เช่น ห้องสมุดสาธารณะ สวนสาธารณะ และอื่น ๆ ทั้งนี้รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ส้วมไม่ไกลจากอาคารเกินไป บ้านพักครูบ้านพักครูใหญ่ หรือบ้านพักภารโรง บ้านเหล่านี้ไม่ควรตั้งอยู่ใกล้อาคารเรียนหรือในบริเวณโรงเรียน

6. มีความยืดหยุ่น (Flexibility) จะต้องมีการเอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลง และเอื้ออำนวยต่อการใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน รวมทั้งเครื่องใช้ต่าง ๆ ในสถานศึกษาได้

7. มีประสิทธิภาพ (Efficiency) คือการใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากแต่ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยน้อยที่สุดหรือคุ้มค่าที่สุด

8. มีความประหยัด (Economy) หมายถึงอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นั้นมีความประหยัด เช่น ประหยัดในการซ่อม บำรุงรักษา การเคลื่อนย้ายและอื่น ๆ

9. สามารถขยายได้ (Expansibility) หมายถึงการออกแบบอาคารซึ่งที่สามารถขยายได้ มีการเตรียมการขยายตัวได้พอสมควร ซึ่งสามารถขยายตัวได้ง่ายและสิ้นเปลืองน้อย ทั้งนี้รวมถึงการขยายพื้นที่ดินของสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย

10. มีรูปร่างที่สวยงาม (Appearance) จะต้องมีการวางผังบริเวณสถานศึกษาได้อย่างสวยงามและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ มีการตกแต่งบริเวณ ห้องเรียน และอื่น ๆ ให้เป็นที่ชื่นชมของผู้พบเห็นอยู่ตลอดเวลา

กิตติมา ปรีดีคิลก (2532, หน้า 197) ได้ให้ความหมายของการบริหารอาคาร สถานที่ว่า หมายถึง การรู้จักจัดหา รู้จักใช้อาคารสถานที่ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการ ควบคุม ดูแล รักษา การให้บริการชุมชน และการรู้จักส่งเสริมการทะนุบำรุงอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้คงสภาพดี และสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ อาคารสถานที่ของโรงเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าเรามุ่งให้การเรียนการสอนบรรลุอย่างสมบูรณ์แล้ว ก็จำเป็นต้องจัดอาคารสถานที่ของโรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่หลักวิชาเอื้อต่อกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด และประหยัดที่สุดด้วย จากการศึกษาของ อรพันธุ์ ประสิทธิ์รัตน์ (2533, หน้า 42) พบว่าลักษณะสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่ ซึ่งมีลักษณะเด่น ๆ อยู่ 8 ประการคือ

1. ที่นั่งของนักเรียนห่างพอเหมาะที่จะอ่านอักษรบนกระดานได้
2. ห้องเรียนมีแสงสว่างและทางระบายอากาศ
3. มีห้องสมุดและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้นักเรียนใช้ค้นคว้า
4. ขนาดของโต๊ะ เก้าอี้ พอเหมาะกับตัวนักเรียน
5. ที่นั่งในห้องเรียนมีครบจำนวนนักเรียน
6. สภาพอากาศในห้องไม่ร้อนอบอ้าว
7. สภาพห้องเรียนส่วนใหญ่สะอาด สงบ
8. มีบริการถ่ายเอกสารและการพิมพ์

สุดใจ ศรีบุญเรือง (2544) การจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ให้มีปริมาณและคุณภาพเพียงพอ เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ตลอดจนการก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งจะส่งเสริมการพัฒนาของนักเรียนในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สุกษรินทร์ เทียงธรรม (2545, หน้า 21) ได้สรุปไว้ว่า สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนทุกประการ เพราะสถานศึกษาเป็นส่วนที่สำคัญ ของสังคมอันจะเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของผู้เรียนในแต่ละคน ได้ตามสภาพที่เป็นจริง หรือการแสดงพฤติกรรม อันไม่พึงประสงค์ทั้งของนักเรียนและครู ดังนั้นครูและผู้บริหารควรจะได้ตระหนักถึงความสำคัญ ในเรื่องนี้ซึ่งสามารถทำความเข้าใจและนำมาปรับปรุงสถานศึกษา ให้สมบูรณ์ขึ้นเพื่อสอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

พระมหาอำนาจ ครอบบุญ (2547, หน้า 117) ได้ศึกษาความต้องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดชลบุรี โดยจัดลำดับสามลำดับในแต่ละด้านดังนี้

ในด้านที่พักอาศัย หรืออาคารสถานที่ ที่การเรียนการสอน ดังนี้

1. การจัดที่พักอาศัยหรืออาคารสถานที่ ให้มีความสะอาด สวยงาม น่ารื่นรมย์ มีบรรยากาศที่ดีควรแก่การเรียนการสอน
2. การจัดห้องสมุดห้องปฏิบัติการ โต๊ะ เก้าอี้ ห้องน้ำ และสนามกีฬาเป็นต้น ให้เพียงพอแก่ความต้องการของนักเรียน
3. การจัดวัสดุอุปกรณ์ ที่การเรียนการสอนให้มีความทันสมัยและเหมาะสมกับบทเรียน

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน ห้องเรียน อาคารประกอบต่าง ๆ ซึ่งควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน มีอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกเพียงพอ เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสามารถช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีขึ้นในโรงเรียน

สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน

ศิริกาญจน์ จันทร์เรือง (2543, หน้า 16-19) ได้กล่าวถึงการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนการสอนไว้ว่า บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนและผู้สอน มีความรู้สึกสบายและยอมรับซึ่งกันและกัน ทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถที่จะร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะทำให้มีความรู้สึกเชื่อมั่นไม่ใช่ว่าสิ่งที่หน้าเบื่อหน่าย หรือตลกขบขัน โดยการปฏิบัติดังนี้

1. ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในทางบวก ผู้เรียนจะรู้สึกยอมรับนับถือ และรู้สึกว่า การเรียนมีคุณค่า ได้แก่

1.1 หลีกเลี่ยงการพูดว่า “ไม่ถูกต้อง” สำหรับคำตอบของผู้เรียน ควรจะใช้คำถาม เหล่านี้แทน เช่น คุณสามารถอธิบายรายละเอียดได้หรือไม่ หรือใครมีความเห็นที่แตกต่างไป จากนั้นบ้าง คำถามเหล่านี้จะเป็นที่ยอมรับมากกว่าและจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

1.2 ฟังอย่างระมัดระวังและสื่อให้เห็นว่ามีการยอมรับความคิดของผู้เรียน อย่า ขัดจังหวะในขณะที่ผู้เรียนแสดงการยอมรับความคิด รวบรวมเกี่ยวกับเรื่องที่แสดงความคิดเห็นอยู่

1.3 อย่าทำให้ผู้เรียนเกิดความอับอาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่หน้าชั้นเรียน หลีกเลี่ยง การปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้เรียนในทางที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับความอับอาย เรียกร้องความสนใจ หรือ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกไม่สนใจ หลีกเลี่ยงการเยาะเย้ย ถากถาง ผู้เรียนส่วนมากจะ ไม่มีอารมณ์ขันเกี่ยวกับ เรื่องอย่างนี้ อย่าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานของผู้เรียนโดยไม่ได้รับอนุญาต

1.4 เมื่อผู้สอนจำเป็นต้องแสดงความคิดเห็นในทางลบ พยายามอย่าพูดเจาะจงถึง ผู้เรียนคนใดคนหนึ่ง ถ้าต้องการจะทำเช่นนั้นควรเรียกผู้เรียนมาพูดเป็นการส่วนตัวหลังเลิกเรียน

1.5 ปฏิบัติต่อผู้เรียนเสมือนเป็นผู้ใหญ่คนหนึ่ง

1.6 กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและถามคำถามในห้องเรียน

2. ผู้สอนต้องแน่ใจว่าได้สนใจผู้เรียนทุกคน ได้แก่

2.1 อย่าละเลยผู้เรียนที่เงียบขรึมหรือไม่แสดงพฤติกรรมออกมามากนัก

2.2 ผู้สอนควรตระหนักและระมัดระวังเกี่ยวกับความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบบุคคลใด บุคคลหนึ่งในกลุ่มเรียนที่อาจจะมีพฤติกรรมในทางลบ ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากการแต่งกาย เพศ ลักษณะท่าทาง หรืออายุ

2.3 ถ้าผู้สอนเชื่อว่าสามารถที่จะควบคุมความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ได้แล้ว ผู้สอน ก็ควรระวังเกี่ยวกับลักษณะทางเชื้อชาติ หรือลักษณะส่วนบุคคลและนิสัย

ของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้สอนแสดงปฏิกิริยาออกมาในทางที่ผู้เรียนรู้สึกไม่ชอบ พฤติกรรมเหล่านี้จะแสดงออกอย่างไม่รู้ตัว โดยการใช้ไม่เรียกผู้เรียนเหล่านั้นตอบคำถาม หรือมีส่วนร่วมในการอภิปราย หรือไม่ประสานสายตากับผู้เรียนเหล่านั้น

3. ผู้สอนควรมีการกระตุ้นผู้เรียน โดยใช้ลักษณะท่าทางเพื่อก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี มั่นคงและมีความเชื่อมั่น ได้แก่

3.1 ประสานสายตากับผู้เรียนเสมอ

3.2 เคลื่อนไหวไปรอบ ๆ ห้องมีการบรรยายอย่างเป็นธรรมชาติและมีชีวิตชีวา

3.3 ควบคุมลักษณะท่าทางซึ่งจะแสดงออกให้เห็น ถึงความไม่มั่นใจในตัวเองได้

3.4 ยิ้มและหัวเราะในชั้นเรียนและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกด้วย

3.5 คุณภาพของเสียงเป็นเรื่องสำคัญ เสียงจะต้องมีพลังชัดเจน และมีเสียงขึ้น ๆ ลง ๆ

4. ผู้สอนต้องพยายามรู้จักทุกคนในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้เรียนต้องรู้จัก

ตัวผู้สอน

4.1 จำชื่อผู้เรียนอย่างรวดเร็ว ในชั้นเรียนขนาดใหญ่ขอให้ผู้เรียนนั่งที่เดิมทุกครั้ง ในช่วงสองสามอาทิตย์แรก ใช้แผนผังที่นั่ง ถ่ายรูปผู้เรียน และให้ผู้เรียนเขียนชื่อได้ภาพ

4.2 เรียนรู้เกี่ยวกับผู้เรียนแต่ละคนและยอมรับข้อมูลส่วนบุคคลเพิ่มเติม เช่น เกิดที่ไหน สนใจที่จะทำอะไรบ้าง

4.3 เต็มใจที่จะบอกข้อมูลส่วนตัวของผู้สอนแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนผู้สอนอาจจะพูดเกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัว แต่ต้องใช้วิจารณญาณว่าจะพูดมากน้อยแค่ไหน

4.4 พยายามค้นหาสถานการณ์ส่วนบุคคลหรือสิ่งที่ขัดขวางความก้าวหน้าของการเรียนซึ่งจะรบกวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้เข้าชั้นเรียน เช่น ตารางงานที่ผิดปกติ ตารางการเป็นพี่เลี้ยงเด็ก และตารางรถที่สามารถจะทำให้ผู้เรียนมาเข้าชั้นเรียนไม่ทัน

5. ผู้สอนต้องเตรียมการเสริมแรงทางบวกโดยเฉพาะ ได้แก่

5.1 ให้ความเวลาในการแสดงความชื่นชมผู้เรียนที่สามารถทำงานได้ดีแต่ต้องระวังไม่ให้มากเกินไปจนขาดความจริงใจ

5.2 พูดกับผู้เรียนเมื่อมีการขาดส่งงานการขาดเรียนสม่ำเสมอ และการมาสาย

6. ผู้สอนต้องจัดระบบชั้นเรียนให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงเวลาเรียนของผู้เรียน ได้แก่

6.1 อย่ามาสาย การมาสายจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการมาตรงเวลาไม่ใช่สิ่งสำคัญสำหรับผู้สอน

6.2 อยู่ในชั้นเรียนตลอดเวลาสอน ในบางครั้งผู้สอนอาจจะออกจากชั้นเร็วกว่าปกติ แต่อย่าทำงานเป็นนิสัย ผู้เรียนอาจจะสรุปได้ว่าผู้สอนไม่เตรียมตัว ไม่สนใจในวิชาที่สอน หรือไม่คิดว่าเวลาเรียนมีความสำคัญ

6.3 สังเกตพฤติกรรมที่ขาดความสนใจ เช่น การขยับตัวเนื่องมาจากความเบื่อหน่าย การไออยู่เสมอ การมองผู้เรียนคนอื่นหรือมองหนังสือ ก่อนหมดเวลารวมทั้งสังเกตลักษณะท่าทาง ที่สนใจต่อการเรียนการสอนและการประสานสายตา

6.4 เริ่มเรียนให้ตรงเวลาถึงแม้ว่าผู้เรียนจะมาไม่ครบถ้าไม่ทำเช่นนั้นจะทำให้ผู้ที่มาตรงต่อเวลามีความรู้สึกไม่ดี

7. ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศทางกายภาพในห้องเรียนให้เหมาะสม

7.1 ตรวจสอบอุณหภูมิในห้องเรียนว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ โดยอาจจะสังเกตจากปฏิกิริยาของผู้เรียน เช่น ม้วนแขนเสื้อตลอดเวลา

7.2 พยายามจัดโต๊ะให้อยู่ในลักษณะที่สบาย ๆ

7.3 แนใจว่าแสงอาทิตย์ส่องผ่านม่านหน้าต่างไม่ทำให้ผู้เรียนเกิดปัญหาในการมองเห็นกระดานหรือสมุดบันทึก

สุกษรินทร์ เทียงธรรม (2545, หน้า 28) ได้สรุปไว้ว่าสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างบรรยากาศ ในการเรียนการสอน เอื้ออำนวยให้นักเรียนนักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และพัฒนา ตนเองจนสุดขีดความสามารถ จะมีลักษณะที่สำคัญ คือ พฤติกรรมของครู วิธีการสอน โดยการใช้สื่ออุปกรณ์ ตลอดจนสร้างทัศนคติ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียน นักศึกษา สิ่งเหล่านี้ ก็จะมีอิทธิพล ต่อการส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตต่อไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546, หน้า 12-13) กล่าวถึงตัวบ่งชี้ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามมาตรฐานการศึกษา มาตรฐานด้านกระบวนการที่ 18 ดังนี้

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติและสนองความต้องการของผู้เรียน
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

5. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพ อย่างครบถ้วนทั้งด้านดนตรี ศิลปะ และกีฬา
7. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน
8. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
9. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

พระมหาอำนาจ ครอบบุญ (2547) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ว่าได้แก่

1. การพัฒนาการสอนของครู อาจารย์ ให้มีประสิทธิภาพ มีทักษะ และมีแรงจูงใจในการเรียนการสอน
2. ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตร

3. ครู อาจารย์ จัดทำแผนการสอนให้สอดคล้อง กับหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร ตลอดถึงผลักดันหลักสูตร ไปสู่การปฏิบัติ

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนได้แก่ การจัดการเรียนการสอน หลักสูตร วิธีสอน การวัดผล ตำรา และเอกสารประกอบการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูอาจารย์ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน และบรรยากาศในการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องจัดให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน

สุวัชรินทร์ เทียงธรรม (2545, หน้า 32) ได้สรุปไว้ว่า สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการนักเรียน เป็นการจัดการให้บริการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รับความสะดวกสบาย ปลอดภัย ในทุก ๆ ด้าน และโรงเรียนควรจัดการให้บริการแก่ผู้เรียนได้ ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน

แอสติน (Astin, 1985, p. 135) ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน หมายถึง ลักษณะสภาพการต่าง ๆ ที่จัดให้นักเรียน นักศึกษาได้รับความสะดวก ปลอดภัย และความสบาย เช่น บริการแนะแนว บริการสุขภาพ บริการด้านสวัสดิการ บริการห้องสมุด บริการด้านประชาสัมพันธ์ บริการด้านจัดหางาน และบริการด้านอาชีพ

หวน พินรุพันธ์ (2528, หน้า 97-99) ได้กล่าวว่า การจัดบริการต่าง ๆ ให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับความสะดวก ปลอดภัย โรงเรียนจึงควรจัดบริการต่าง ๆ ให้ เช่น

1. การบริการอาหารกลางวัน เพื่อให้นักเรียนได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น ได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ถูกสุขลักษณะและราคาถูก ทางโรงเรียนจึงควรจัดบริการอาหารกลางวันแก่นักเรียน นอกจากนี้นักเรียนจะได้ไม่ต้องไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้าน เพราะบ้านอยู่ไกล โรงเรียนและอาจเกิดปัญหามากมายตามมา เมื่อทางโรงเรียนจัดบริการอาหารกลางวัน นักเรียนก็จะได้รับความสะดวก ยิ่งไปกว่านั้นนักเรียนบางคนฐานะยากจนต้องนำอาหารไปรับประทานที่โรงเรียน ทางโรงเรียนก็จะได้จัดสถานที่ไว้ให้นักเรียนได้รับประทานอาหาร หรือนักเรียนบางคนฐานะยากจน ไม่มีอาหารไปรับประทานและไม่มีเงินซื้อจึงไม่ได้รับประทานอาหารกลางวัน ทางโรงเรียนอาจช่วยเหลือให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันโดยไม่ต้องซื้อแต่ต้องช่วยเหลืองานของโรงเรียน หรือจัดหาเงินทุนมาช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจนเพื่อให้ได้รับประทานอาหารกลางวัน จึงมีประโยชน์อย่างมากต่อนักเรียนดังกล่าวมาแล้ว จึงควรที่ทางโรงเรียนจะจัดบริการด้านนี้อย่างยิ่งถ้าหากโรงเรียนไม่สามารถจัดบริการอาหารกลางวันเองได้ ก็ควรให้คนอื่นเข้ามาขายในโรงเรียน โดยทางโรงเรียนควบคุมดูแลในเรื่องความสะอาดของอาหาร ราคา คุณภาพ และต้องเป็นอาหารที่มีประโยชน์ ไม่มีสารพิษเจือปน เป็นต้น

2. การจัดการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การจัดการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยนี้นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับนักเรียน เพราะถ้านักเรียนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ก็ย่อมจะประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนในการจัดการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยนั้น ทางโรงเรียนอาจจัดบริการเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ การจัดการเกี่ยวกับการป้องกัน การจัดการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และการจัดการเกี่ยวกับการให้การศึกษา ดังรายละเอียดดังนี้

2.1 การจัดการเกี่ยวกับการป้องกัน ทำได้โดยครูประจำชั้นตรวจความสะอาดหรือสุขภาพของนักเรียนก่อนเข้าห้องเรียนทุกวัน ถ้าพบว่า มือ เล็บ ผม หรือเสื้อผ้าไม่สะอาดจะได้แนะนำนักเรียนทำให้สะอาดเพื่อป้องกันเชื้อโรค บางครั้งอาจพบว่านักเรียนเป็นหวัดหรือป่วยเล็กน้อย ๆ จะได้ให้รับประทานยาป้องกันไว้ก่อนที่จะป่วยมากขึ้น นอกจากนี้ในตอนต้นปีการศึกษา โรงเรียนอาจจัดให้มีการตรวจโรคแก่นักเรียน โดยเชิญแพทย์และพยาบาลมาเป็นผู้ตรวจจะดีมาก

2.2 การจัดการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล โดยทางโรงเรียนจัดให้มีห้องพยาบาลขึ้นมียาประจำบ้านและเตียงนอนพอสมควร ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ควรขออัตราพยาบาล ส่วนโรงเรียนเล็ก ๆ ควรมีครูผู้สอนวิชาพลศึกษาหรือสุขศึกษา อยู่ประจำห้องพยาบาล เพื่อทำหน้าที่ปฐมพยาบาลได้ การรักษาพยาบาลก็คงทำได้กรณีนักเรียนเจ็บป่วยเล็กน้อย ถ้าเจ็บป่วยมากก็ต้องพาส่งโรงพยาบาล อย่างไรก็ตามทางโรงเรียนก็ควรมีบริการด้านนี้ เพราะนักเรียนอาจเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ทุกวัน

2.3 การจัดบริการเกี่ยวกับการให้การศึกษา อันที่จริงการให้การศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยก็มีอยู่แล้วในวิชาพลศึกษาและสุขศึกษา แต่อาจจะไม่ตรงกับสถานการณ์ในปัจจุบันก็ได้ การจัดบริการเกี่ยวกับการให้การศึกษาจึงจำเป็นต้องมี เช่น การเชิญแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาบรรยายเกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และไม่มีสารพิษเจือปน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเรื่องเชิญแพทย์มาบรรยายนี้ จะช่วยเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยแก่นักเรียนได้เป็นอย่างมาก

3. การจัดบริการให้ความปลอดภัยแก่นักเรียน เป็นบริการที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้ความปลอดภัยแก่นักเรียนทั้งขณะที่อยู่ในโรงเรียน และขณะเดินทางไปโรงเรียนและเดินทางกลับบ้าน เช่น ความปลอดภัยในการเดินข้ามถนน ความปลอดภัยจากคนร้าย อุบัติเหตุในสนามหรือโรงฝึกงานและการป้องกันเพลิงไหม้ เป็นต้น ทางโรงเรียนอาจจะทำได้ด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัย ดังกล่าว จัดครู นักเรียน หรือขอตำรวจจราจร ช่วยเหลือนักเรียนในการเดินข้ามถนน เป็นต้น

4. การจัดบริการรับส่งนักเรียน ถ้าเป็นไปได้โรงเรียนจะจัดบริการรับส่งนักเรียนด้วยจะดีมาก เช่น จัดรถยนต์รับส่งถึงบ้าน หรือจากถนนใหญ่ถึงโรงเรียน (ถ้าโรงเรียนตั้งอยู่ในชอกหลีกมาก) หรือถ้าโรงเรียนตั้งอยู่ริมแม่น้ำก็อาจจะจัดเรือรับส่งอย่างไรก็ตาม การจัดบริการรับส่งนี้จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยให้มากด้วย

5. การจัดร้านค้าของโรงเรียน เพื่อจำหน่ายหนังสือแบบเรียน เครื่องเขียนต่าง ๆ เช่น สมุด ดินสอ ปากกา กระดาษ ยางลบ และอื่น ๆ แก่นักเรียน โดยจำหน่ายในราคาถูกกว่าท้องตลาด เพื่อบริการแก่นักเรียนที่ซื้อในราคาถูก และไม่ต้องเสียเวลาไปซื้อที่ตลาด เพราะบางโรงเรียนก็ตั้งไกลจากตลาดมาก ดังนั้นการจัดบริการด้านนี้จึงให้ความสะดวกแก่นักเรียนอย่างมาก

6. การจัดบริการเกี่ยวกับการเงิน โรงเรียนควรจัดบริการเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่นักเรียนที่ยากจน เพื่อจะได้ศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จ อาจจะจัดทำเกี่ยวกับการช่วยเหลือนักเรียนในเรื่องเงินยืม การทำให้นักเรียนทำงานตอนเย็นหรือวันหยุด แล้วให้เงินและการให้ทุนการศึกษา เป็นต้น สำหรับการช่วยเหลือนักเรียนในเรื่องการยืมเงินนั้น อาจจะจัดเงินยืมในยามฉุกเฉิน หรือเงินยืมในระยะยาวก็ได้ ส่วนการให้ทุนการศึกษาก็ควรจะมีทั้งให้ทุนแก่นักเรียนที่ยากจนมากมักจะเรียนไม่ดี แต่เมื่อได้ทุนการศึกษาแล้วจะเรียนได้ดีขึ้น

สุกษรินทร์ เทียงธรรม (2545, หน้า 32) ได้สรุปไว้ว่า สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการนักเรียน เป็นการจัดการให้บริการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รับความสะดวกสบาย ปลอดภัย ในทุก ๆ ด้าน และโรงเรียนควรจัดการให้บริการแก่ผู้เรียนได้ ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้ให้ความหมายของบริการแนะแนวว่า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

นอกจากบริการดังกล่าวมาแล้ว ทางโรงเรียนอาจจะจัดบริการด้านอื่น ๆ ที่ให้นักเรียนได้รับความสะดวก เช่น การจัดบริการเกี่ยวกับรับส่งจดหมาย เพราะนักเรียนต้องเสียเวลาเรียนเพื่อไปส่งจดหมาย หรือรับขนานติ แต่ถ้าโรงเรียนจัดบริการรับขนานติแทนให้ หรือขอความร่วมมือจากการไปรษณีย์ในกรณีที่มียอดไปรษณีย์เคลื่อนที่มาบริการที่โรงเรียนเฉพาะเวลาเช้าหรือบ่ายก็จะทำให้นักเรียนไม่เสียเวลาเรียนและได้รับความสะดวกยิ่งขึ้น

จากการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน เป็นการบริการที่จัดให้ผู้เรียนได้รับความสะดวก ปลอดภัยและความสุขสบาย เช่น บริการแนะแนว บริการสุขภาพ บริการด้านสวัสดิการ บริการห้องสมุด บริการด้านประชาสัมพันธ์ บริการด้านการจัดหางาน บริการด้านอาชีพ และบริการอื่น ๆ ที่ทางโรงเรียนควรพิจารณาจัดให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน

สภาพแวดล้อมด้านการจัดการศึกษาเพื่อสนองความมุ่งหวังของผู้เรียน

แอสติน (Astin, 1985, p. 144) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ในการปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้เกิดกับผู้เรียน จึงควรมุ่งมั่นจัดการเรียนการสอนที่เป็นธรรมชาติให้ผู้เรียนรู้จักคิด ค้นคว้า วิเคราะห์เป็น แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ครูผู้สอนจำเป็นต้องสร้างบรรยากาศทางการเรียนรู้ให้น่าสนใจ ให้ผู้เรียนรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีพ บทเรียนจะต้องให้ผู้เรียนได้ใช้ปัญหาหาทางแก้ปัญหา สืบค้น ค้นคว้า พยายามหาคำตอบ รู้จักและรักการทำงานเป็นทีมขณะเดียวกัน บทเรียนก็ต้องท้าทายให้อยากเรียนรู้ และเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อมกันมากกว่า การฟังคำบรรยาย หรือจดตามคำบอกของครู อาจารย์ เพราะว่ากระบวนการเรียนรู้เพื่อมุ่งสู่การศึกษาขั้นต่อไปหรือการดำเนินชีวิตในวันข้างหน้า

การศึกษายุคสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การเกิดขึ้นของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ-สังคมที่เกี่ยวข้องและตามมา ผลักดันให้ระบบการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงใหญ่หลายประการ การเกิดขึ้นของสื่อดังกล่าวนี้อาจนับได้ ตั้งแต่การเริ่มมีกิจการโทรเลขในยุโรป ปี ค.ศ. 1837 (พ.ศ. 2380 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3) ใกล้เคียงเหตุการณ์ที่พวกมิชชันนารีนำแท่นพิมพ์และตัวพิมพ์ภาษาไทยเข้ามาในประเทศเมื่อ พ.ศ. 2378) ตามด้วยการมีโทรศัพท์ (ค.ศ. 1876) วิทยุโทรเลข (ค.ศ. 1894) วิทยุ (ค.ศ. 1906) โทรทัศน์ (ทศวรรษ 1950) และการส่งดาวเทียมดวงแรก (ค.ศ. 1957)

ซึ่งเปิดทางสำหรับการสื่อสารโทรคมนาคมทั่วโลก ต่อมาก็เกิดมีคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (ค.ศ. 1977) อินเทอร์เน็ต (กลางทศวรรษ 1980) และบริการเครือข่าย World Wide Web (ค.ศ. 1990) การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารเหล่านี้ช่วยให้การสร้าง การใช้ และการกระจายความรู้เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ผลักดันให้สังคมโลกก้าวสู่ยุคข่าวสารและความรู้ เรียกเศรษฐกิจและสังคมที่พัฒนาแล้วว่าเศรษฐกิจสังคมความรู้ นั่นคือความรู้หรือสติปัญญา (Intelligence) ได้กลายเป็นปัจจัยการผลิตหรือต้นทุนที่สำคัญ เหล่านี้ได้เพิ่มความสำคัญแก่การศึกษาขึ้นไปอีก เหตุปัจจัยดังกล่าวมีผลกระทบต่อการศึกษที่สำคัญ ได้แก่ 1) การศึกษารวมทั้งการวิจัยและพัฒนามีความสำคัญขึ้น โดยเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรมได้ใช้จ่ายเพื่อการนี้ค่อนข้างสูง 2) มีความพยายามที่จะทำให้ทุกคนเข้าถึงระบบการศึกษาในขั้นต้น 3) การทำให้การศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 4) การจัดระบบการศึกษาเพื่อสร้างต้นทุนทางสติปัญญา 5) การทำให้การศึกษาเป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น 6) เกิดความหลากหลายในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน การจัดการศึกษาเพื่อสนองความมุ่งหวังผู้เรียนดังกล่าวคือแทนที่จะสอนให้อ่านออกเขียนได้คิดเลขเป็นดังในอดีต ก็เพิ่ม “การอ่านออกเขียนได้” ขึ้นอีกหลายอย่าง เช่นการอ่านออกเขียนได้ทางวิทยาศาสตร์ การอ่านออกเขียนได้ทางคอมพิวเตอร์ และการอ่านออกเขียนได้ทางเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น สรุปก็คือจากการอ่านออกเขียนได้ธรรมดาไปสู่การเป็นคนงานทางความรู้ (Knowledge Worker) (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544)

สุกษรินทร์ เทียงธรรม (2545, หน้า 33) ได้สรุปไว้ว่า สภาพแวดล้อมด้านการจัดการศึกษาเพื่อสนองความมุ่งหวังของผู้เรียน นั้นผู้เรียนต้องการในด้านวิชาการที่มุ่งสู่อาชีพได้ เช่น ภาษา ความชำนาญในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และวิชาการต่าง ๆ ในการที่จะนำวิชาความรู้ที่ได้นำไปใช้ในการสอบสอบเข้าทำงานหรือในการสอบเข้าศึกษาต่อ หรือความรู้ที่สามารถนำไปสู่อาชีพใหม่ ๆ ที่ตลาดต้องการ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้วางเป้าหมายไว้ว่าการจัดการศึกษาเพื่อสนองความมุ่งหวังของผู้เรียน ควรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นมีวุฒิภาวะทางอารมณ์มีกระบวนการคิด มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และมีความสุข มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ โดยกำหนดเป้าหมายในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้

1. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญ ทั้งวิชาการและวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น
2. ผู้เรียนค้นพบความสนใจ ความถนัด และพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมองเห็นช่องทางในการสร้างงาน อาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง

3. ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และประกอบสัมมาชีพ

4. ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต และเสริมสร้างศีลธรรม จริยธรรม

5. ผู้เรียนมีจิตสำนึก และทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมด้านการจัดการศึกษาเพื่อสนองความ มุ่งหวังของผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ที่ผู้เรียนมุ่งหวังจะได้รับจากโรงเรียน ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ คุณธรรม ตลอดจนความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งทางโรงเรียนควรจัดให้ทันต่อ เหตุการณ์บ้านเมืองและเหมาะสมตรงตามความมุ่งหวังของผู้เรียน

สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน

แอสติน (Astin, 1985, p. 147) ได้ให้ความเห็นว่า งานด้านกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาเป็น งานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนนักศึกษาในสถาบันให้ดำเนินไปได้ ด้วยดี มีความปกติสุขตลอดไปจนถึงการมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพ การมีวินัยในตนเอง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาความสามารถความสนใจและความถนัดเฉพาะของนักเรียนนักศึกษา แต่ละคนให้ก้าวหน้าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและแก่สังคมให้ได้มากที่สุด ตัวอย่างงานด้านกิจกรรม ผู้เรียนที่จัดกันตามสถาบันต่าง ๆ ได้แก่ งานบริการด้านสอนซ่อมเสริม การศึกษาพิเศษ งานจัดการ คู่มือให้ผู้เรียนได้เข้าเรียนกับกลุ่มเพื่อนและชั้นเรียนที่เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจ การจัดให้ผู้เรียนได้มีกิจกรรมพิเศษในเวลาวางเพื่อฝึกให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้เป็นผู้มีวินัยและรู้จักปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น

อภิรมย์ ณ นคร (2517, หน้า 128) ได้ให้จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ว่า

1. เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
2. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. เพื่อให้มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

เป็นประมุข

4. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ภายนอกขอบเขตของ

กฎหมาย

5. เพื่อให้มีความซาบซึ้งคุณค่าและดำรงส่งเสริมเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมอันดีงาม

ของไทย

6. เพื่อให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ

7. เพื่อส่งเสริมทักษะความถนัด และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ และให้รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
9. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ
10. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา
11. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม

หวน พินธุพันธ์ (2528, หน้า 100) ได้ให้ความเห็นว่าการจัดกิจกรรมนักเรียน คือ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นด้วยความร่วมมือของนักเรียน เช่น กิจกรรมสภานักเรียน การกีฬา ศิลปวัฒนธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ หรือการสังคมสงเคราะห์ และกิจกรรมเกี่ยวกับชุมชน กิจกรรมสภานักเรียน เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้น การจัดกิจกรรมสภานักเรียนจึงเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการทำกิจกรรมใด ๆ ของสภานักเรียนนั้น สมาชิกส่วนใหญ่จะต้องเห็นชอบ ด้วยการอภิปราย และลงคะแนนเสียง ทำให้เด็กรู้จักคิดพิจารณาที่จะตัดสินใจด้วยตัวเอง สามารถปรับตัวให้เข้ากับ กลุ่ม หรือสังคมที่ตนอยู่ได้อย่างดี ฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ และข้อบังคับที่ทางโรงเรียนตั้งไว้ ซึ่งจะทำให้เด็กประพฤตินเป็นพลเมืองดีของสังคมและ ประเทศชาติต่อไป สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534, หน้า 149-150) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคณะกรรมการนักเรียน และจุดมุ่งหมายของการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน ว่า คณะกรรมการนักเรียน หมายถึง สภาผู้แทนของนักเรียน ที่ได้รับเลือกตั้งมาจากนักเรียน ภายในโรงเรียน เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของนักเรียนในโรงเรียนทั้งหมด ในการที่จะพิจารณาถึงความปรารถนาและความต้องการของนักเรียน พร้อมทั้งเป็นสื่อกลางที่จะบอกให้ผู้บริหาร โรงเรียน และครู ได้รู้ถึงความต้องการ เหล่านั้น และจุดมุ่งหมายของการจัดตั้งกรรมการนักเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อเป็นแหล่งฝึกหัดให้นักเรียนให้นักเรียนรู้จักปกครองกันเองตามแบบประชาธิปไตย และเป็นการเตรียมตัวให้เป็นพลเมืองดีในอนาคต
2. เพื่อฝึกให้นักเรียนมีความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ
3. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่าง ๆ
4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสได้พัฒนาทางด้านอารมณ์และสติปัญญา
5. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน
6. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
7. เพื่อเป็นแหล่งกลางของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน
8. เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักวางโครงการดำเนินงานและประสานงานกับผู้อื่น

9. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร โรงเรียน ครู และนักเรียน และระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง

สุภัทรินทร์ เทียงธรรม (2545, หน้า 37) ได้สรุปไว้ว่า สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรม ผู้เรียน งานด้านนี้มีลักษณะแตกต่างไปจากงานด้านอื่น ๆ แต่ก็มีค่าสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่างานด้านอื่น ๆ ผู้บริหาร โรงเรียนที่มุ่งหวังจะให้ผู้เรียนแต่ละคนได้รับความสำเร็จ ในด้านการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนให้มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ไปด้วยดี จำเป็นจะต้องรับผิดชอบในการจัดดำเนินการและควบคุมให้งานด้านกิจกรรมผู้เรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตาม แผนประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียนมุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ รวมถึงกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ รู้สิทธิหน้าที่ของตนเอง แบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้เป็น 2 ลักษณะ

1. กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อการค้นพบความถนัดความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคม และปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม
2. กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และรักษาดินแดน เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่าง ๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคม และวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งกระบวนการจัดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ ยุวกาชาด สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์ และกรมการรักษาดินแดน

ในทางปฏิบัติสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมผู้เรียนในลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีความกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้นอีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพที่มีในตนอย่างเต็มที่ เลือก ตัดสินใจ ได้อย่างมีเหตุผลเหมาะสมกับตนเอง สามารถวางแผนชีวิตและอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ เน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิต ภูมิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรม รู้จักสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคลและ

สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีและมีความสุข เช่น กิจกรรมการสร้างเสริมความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรม กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้สามารถหลอมเข้าไปในการจัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ในลักษณะของการเข้าค่ายต่าง ๆ หรืออาจแยกจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะทางได้ เช่น จัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ โดยมุ่งเป็นการฝึกระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมชมรมวิชาการ มุ่งเสริมสร้างประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะเรื่องที่ถนัดและสนใจจากการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ ชุมนุมต่าง ๆ เพื่อการร่วมกันคิดค้นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ก่อให้เกิดความสนุก ความสุข และพัฒนาทักษะทางสังคม ทั้งนี้แม้จะแยกกิจกรรมเฉพาะทางก็สามารถบูรณาการกิจกรรมแนะแนวเข้าไว้ด้วย เพื่อให้ค้นพบศักยภาพของตนเอง

กิจกรรมต่อไปนี้เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาอาจเสนอแนะต่อผู้เรียน

1. กิจกรรมสร้างเสริมความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตัวเอง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสำรวจ วิเคราะห์ประเมินตนเองตามความเป็นจริง จนกระทั่งรู้จัก เข้าใจ ยอมรับ ควบคุมและพัฒนาตนเอง มีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น รู้ว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่า สามารถสร้างสิ่งดีงาม ให้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2. กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรมเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพทางอารมณ์ เชวนับปัญญาในการแก้ปัญหา เชวนับปัญญาทางด้านศิลปกรรม และจริยธรรม ผู้ช่วยให้ผู้เรียนมีความสมดุลทั้งทางด้านจิตใจ ร่างกาย อารมณ์ และสังคม ทำให้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และมีความสุข ประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข

3. กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะด้านรู้จักตนเอง ทักษะการแสวงหาและใช้ข้อมูล ทักษะการคิด การตัดสินใจและการแก้ปัญหา ทักษะการวางแผนและการจัดการ ทักษะการมีวิสัยทัศน์ ทักษะการกล้าเสี่ยงอย่างมีเป้าหมายและคุณธรรม ทักษะการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการปรับตัว ทักษะการทำงานเป็นทีม เพื่อสร้างเสริมความสามารถในการปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข เพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถจัดการกับความต้องการความขัดแย้ง อุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้นได้

4. กิจกรรมการบริการแนะแนวและให้คำปรึกษาเป็นกิจกรรมสร้างเสริมให้รักการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ส่วนรวม และมีความสามารถในการบริการ มีทักษะในการให้คำปรึกษา

เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้ในการแนะแนวและให้คำปรึกษาเบื้องต้นได้ และเป็นการทำประโยชน์ให้แก่สังคม

5. กิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพในการเรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้เต็มตามศักยภาพ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน มีนิสัยในการเรียนที่ดี เห็นคุณค่าของการแสวงหาความรู้ มีเทคนิคและวิธีการเรียนที่ดี รู้ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดี และวางแผนการศึกษา และอนาคตของตนได้

6. กิจกรรมสร้างเสริมนิสัยรักการทำงาน เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมนิสัยรักการทำงาน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตัวเอง ปลูกฝังค่านิยมนิสัยรักการทำงาน แสดงถึงความพึงพอใจ เพียรพยายาม มุ่งมั่นที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ และมีความภาคภูมิใจในผลงานของตน

7. กิจกรรมฉลาดกินฉลาดใช้ เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริม พัฒนาการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจเลือกบริโภค โดยยึดหลักประโยชน์ ประหยัด และปลอดภัย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงนำความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการบริโภคในชีวิตประจำวันได้

8. กิจกรรมศิลปินนักอ่านเป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริม พัฒนาทักษะการอ่านออกเสียง ร้อยแก้วหรือร้อยกรองตามความสนใจของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเสียงได้ถูกต้องตามหลักการอ่านและได้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ตามความสนใจ

9. กิจกรรมเพื่อนที่แสนดีเป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริม พัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถปรับปรุงตนเองในการปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม และสามารถช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อนได้

10. กิจกรรมสร้างเสริมนิสัยการทำประโยชน์เพื่อสังคม เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริม นิสัยการทำประโยชน์เพื่อสังคม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง ปลูกฝังคุณลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการทำประโยชน์เพื่อสังคม เห็นแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้สังคม และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

11. กิจกรรมพิทักษ์ป่า เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาป่าแก่ผู้เรียน โดยการเข้าค่ายในป่า มีการออกกระเปาะกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันในค่าย การเดินทางไกล พัฒนาทักษะการสังเกต คิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา และคิดสร้างสรรค์ในการอนุรักษ์และพัฒนาป่า

12. กิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่สร้างเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน และฝึกทักษะในการเป็นผู้ช่วยเหลือ แสดงความเมตตา กรุณา ทุกคนร่วมกันปฏิบัติตามกฎผู้บำเพ็ญประโยชน์ ได้เรียนรู้กระบวนการกลุ่มในการอยู่ร่วมกัน สามารถค้นพบความสามารถ สนใจ และเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ นอกจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสนอแนะไว้แล้วข้างต้น ผู้เรียนอาจเสนอกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความต้องการและความสนใจ เช่น กิจกรรมทำหนังสือรณรงค์ กิจกรรมทำหนังสือพิมพ์โรงเรียน เป็นต้น สำหรับกิจกรรมที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดให้ผู้เรียน

คือ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ และรักษาดินแดน เป็นกิจกรรมที่มุ่งจัดฝึกอบรมบ่มนิสัยให้เป็นพลเมืองดีตามจารีตประเพณีของชาติดินแดนและตามอุดมคติ อุดมการณ์ของลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ และรักษาดินแดน โดยดำเนินการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ ยุวกาชาด สมาคมผู้นำเพื่อประโยชน์ และกรมการรักษาดินแดน

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม สามารถเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริงได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนมีส่วนในการร่วมจัด มีการวางแผนร่วมกัน เช่น กิจกรรมกีฬาและสันทนาการ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมเสริมวิชาการ เป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ให้เป็นผู้มีศีลธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

สภาพแวดล้อมด้านสังคมกลุ่มเพื่อน

แอสติน (Astin, 1985, p. 136) ได้ศึกษาวิจัยพบว่าการเลือกสาขาวิชาและอาชีพของนักศึกษามักจะคล้อยตามกลุ่มเพื่อน หรือกล่าวได้ว่า นักศึกษาจะยึดถือการตัดสินใจการเลือกของตนเอง หรือจะเปลี่ยนแปลงการเลือกนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่ามีจำนวนของเพื่อนที่เลือกสาขาอาชีพเดียวกันสูง โดยเฉพาะในสาขาวิศวกรรม การสอน กฎหมาย และธุรกิจ กลุ่มเพื่อนร่วมสถาบันศึกษาและร่วมชั้น มีอิทธิพลในการปรับตัว และการดำเนินชีวิตในสังคมสถานศึกษา ซึ่งเปรียบเสมือนสังคมย่อยทางด้านพฤติกรรมส่วนตัวสภาพแวดล้อมด้านสังคมกลุ่มเพื่อน ในโรงเรียนบ้านวังคันทอง มีค่านิยมในการเรียนแบบรุ่นพี่ หรือนักเรียนที่มีพฤติกรรมโดดเด่นไม่เหมือนใคร ก็จะมีผู้ประพฤติปฏิบัติตาม ๆ กัน ถ้าไม่ถูกต้อง ไม่ดีงามก็จะพากันเสียเป็นกลุ่มใหญ่ ส่วนความสนใจในเรื่องการเรียนและพฤติกรรม การเรียนนั้น ด้านสังคมกลุ่มเพื่อนมีบทบาทไม่มากนัก

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530, หน้า 45-46) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ดังนี้

1. เป็นกลุ่มที่จะประสานชีวิตจากสังคมในบ้าน ไปสู่มหาวิทยาลัย ทำให้รู้สึกได้ว่าตนเองประสบผลสำเร็จในด้านใดด้านหนึ่ง
2. เป็นกลุ่มที่สนับสนุนและเป็นเครื่องมือให้บรรลุเป้าหมายทางพุทธิปัญญาของการศึกษาในมหาวิทยาลัย

3. เป็นกลุ่มที่สนับสนุน สนองอารมณ์จิตใจ และความต้องการของนิสิต ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับอาจารย์ ห้องเรียนและมหาวิทยาลัย

4. เป็นกลุ่มที่เปิดโอกาสให้นิสิตเรียนรู้ และเข้าใจชีวิตการอยู่ร่วมกัน การสมาคม และการทำงานกับคนที่มีภูมิหลังแตกต่างกันได้ดี

5. กลุ่มเพื่อนอาจมีการยุยงให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ กระตุ้นให้เกิดความคิด หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้มีกำลังใจในการเปลี่ยนแปลงของนิสิต หรือกลุ่มเพื่อนก็อาจจะช่วยกันปรับปรุงรักษาสภาพที่คงเดิม ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง

6. นิสิตที่เรียนไม่ค่อยดีหรืออาจมีความผิดหวัง กลุ่มเพื่อนจะทำให้ นิสิตเลือกทางออกทางอื่น หรือช่วยให้ นิสิตมีภาพพจน์ในทางบวก โดยสนับสนุนให้ ความสนใจต่อสิ่งอื่นที่ไม่ใช่ การศึกษา

7. องค์การบริหารนิสิตมักจะมีหน้าที่เป็นพรรคพวกของนิสิตแต่ละคน อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนดังกล่าว เป็นผลมาจากการรวมตัวของนิสิต มีการแพร่จากแต่ละคนไปสู่บุคคลการใช้ชีวิตในสังคมมหาวิทยาลัย ตลอดจนพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนิสิตให้เจริญงอกงาม

อรพินทร์ ประสิทธิรัตน์ (2533, หน้า 48) จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้น ประกอบด้วย

1. ความสนใจในการเรียนของเพื่อนร่วมชั้น ได้แก่
 - 1.1 ถือการเรียนเป็นเรื่องสำคัญ
 - 1.2 ติดตามเนื้อหาที่เรียนตลอดเวลา
 - 1.3 ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากที่เรียนมาในห้องเสมอ
 - 1.4 ร่วมอภิปรายต่าง ๆ ในชั้นเสมอ ๆ
 - 1.5 แข่งขันเรียนและทำกิจกรรม
2. พฤติกรรมการเรียนของผู้ร่วมชั้น ประกอบด้วย
 - 2.1 ทำงานร่วมกับผู้เรียนอื่น ๆ ได้
 - 2.2 มาเรียนสม่ำเสมอ
 - 2.3 ส่งการบ้านหรือรายงานกำหนดเวลา
 - 2.4 ซื่อสัตย์ สุจริต ในขณะสอบ
 - 2.5 จดงานอย่างเป็นระเบียบ
 - 2.6 เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
 - 2.7 มีอารมณ์ขัน และสนุกสนานกับการเรียน
 - 2.8 สนใจตอบคำถามครูขณะเรียน

3. พฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นประกอบด้วย

3.1 แต่งกายสะอาดเรียบร้อย

3.2 เฉลียวฉลาด

3.3 รักสงบ ไม่ชอบทะเลาะวิวาท

3.4 เคารพนับถือครูทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3.5 สนใจวิธีการสอนของครู

4. การมีพฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียนของเพื่อนร่วมชั้น

4.1 เข้าห้องเรียนช้า

4.2 คุยเสียงดังขณะเรียนอยู่ในชั้น

4.3 เรียนอ่อน

4.4 ได้เลียงครูอย่างไรเหตุผล

แพรวพรรณ ไชยวงศ์ (2542, หน้า 125) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมในสถาบันราชภัฏมหาสารคาม ตามทัศนะ ผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา ใน 7 ด้าน คือ ด้านนโยบายการบริหาร ด้านหลักสูตร และเนื้อหาวิชา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา และด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน ผลการศึกษาด้านความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อน พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษามีทัศนะต่อสภาพแวดล้อม โดยรวมทุกข้อเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

พระมหาอำนาจ ครอบบุญ (2547, หน้า 103) ให้ความเห็นว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อน หรือเพื่อนร่วมชั้น ประกอบด้วย ความสนใจในการเรียน และลักษณะส่วนตัวของเพื่อนร่วมชั้นเรียน และสภาพแวดล้อมดังกล่าวมีอิทธิพลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษาทั้งด้านวิชาการ และด้านความประพฤติ ตลอดทั้งบุคลิกภาพ ดังนั้น การเข้าร่วมกลุ่มของนักศึกษา จึงมีอิทธิพลสำคัญต่อชีวิตในอนาคตของนักศึกษาอย่างแน่นอน

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมด้านสังคมกลุ่มเพื่อน เป็นลักษณะการคบเพื่อนของผู้เรียนภายในโรงเรียน การรวมกลุ่มความสัมพันธ์และความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน รวมทั้งกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการกลุ่มที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ดังนั้น โรงเรียนควรพัฒนาให้นักเรียนมีพฤติกรรมด้านสังคมกลุ่มเพื่อนในทางที่ดีเพื่อประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเองและผู้เกี่ยวข้อง

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา สภาพแวดล้อมของ โรงเรียนสังกัดเขตราชการ ที่ 3 ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน และสถานที่ตั้งของโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องดังกล่าวนี้

1. ขนาดของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียนก่อให้เกิดธรรมชาติขององค์การที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมทางการบริหาร และวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขนาดของโรงเรียน กรมสามัญศึกษา (2530) ได้วิจัยเกี่ยวกับขนาด ของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เหมาะสมที่สุดในเขตการศึกษา 5 ปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ว่าขนาด โรงเรียนขนาดใดก็สามารถส่งเสริมปลูกฝังทัศนคติต่าง ๆ ให้นักเรียนได้เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความตั้งใจจริงของครู ถึงแม้ว่าความพร้อมต่าง ๆ จะไม่เท่าเทียมกัน นัฐญาพร คุณดี (2545) ได้ศึกษา สภาพแวดล้อมใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่าโดยรวมแตกต่างกัน อย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็น เพราะผู้บริหารที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ต่างให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา เพราะสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ย่อมส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า ขนาดของโรงเรียนมีธรรมชาติขององค์การที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อสภาพแวดล้อมทางการบริหาร วิชาการ รวมทั้งการเรียนรู้ของนักเรียนก็แตกต่างกันตามขนาดของโรงเรียน

2. สถานที่ตั้งของโรงเรียน สภาพที่ตั้งของโรงเรียน ที่ตั้งแตกต่างกันอาจจะมี สภาพแวดล้อมของโรงเรียนทั้งด้านกายภาพ ด้านวิชาการ และด้านบริหารแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพแวดล้อม สภาพความต้องการของชุมชน งบประมาณและนโยบายของผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งนโยบายของผู้บริหารในต้นสังกัด หรือผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้อง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมของ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมในด้านสถานที่ตั้งของโรงเรียน ได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับ โรงเรียนในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาลที่น่าสนใจ ดังนี้

จากการศึกษาของ บรรหาร เทียมเมฆ (2546) ได้ศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียนนอกเขตและในเขตเทศบาล โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน

มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยโรงเรียนในเขตเทศบาลมีสภาพสิ่งแวดล้อมเหมาะสมกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้ง ทั้งนี้เป็นเพราะ โรงเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาล ตั้งอยู่ใกล้แหล่งชุมชน ในตัวเมืองที่เป็นพื้นที่ที่มีความเจริญทางด้านสาธารณูปโภค ชุมชนมีฐานทางเศรษฐกิจที่ดี นักเรียนที่เข้ามาเป็นบุตรธิดาของนักธุรกิจ พ่อค้าประชาชนที่มีฐานะดี และข้าราชการ จึงจำเป็นที่ทางโรงเรียนจะต้องปรับปรุงดูแลสภาพแวดล้อมให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพราะมีผู้คนสัญจรไปมาและแวะเวียนเข้ามา เยี่ยมเยือนอยู่เสมอ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ

กิริติ จันทรมณี (2537) ที่ศึกษาสภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในตัวเมือง มีรายการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่จัดได้มากกว่าและจัดได้เหมาะสมกว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกตัวเมือง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันต์ นามตันทอง (2534) ที่วิจัยเรื่องบรรยากาศในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองมีสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมแต่ละรายการ ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมมากกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกตัวเมือง

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า สภาพที่ตั้งของโรงเรียน ก็ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนทั้งด้านกายภาพ ด้านวิชาการ และด้านบริหารแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพแวดล้อม สภาพความต้องการของชุมชน งบประมาณและนโยบายของผู้บริหาร โรงเรียน รวมทั้งนโยบายของผู้บริหารในต้นสังกัด หรือผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้อง รวมถึงคุณภาพครู การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการสอน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจและเลือกตัวแปรดังกล่าวมาศึกษาสภาพและ ความต้องการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาล ถึงระดับช่วงชั้นที่ 3 สังกัดเขตตรวจราชการที่ 3

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สุดใจ ศรีบุญเรือง (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง จำแนกตามเพศ และระดับชั้น พบว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุง ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนปราชญ์ราษฎร์อารุงโดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศและระดับชั้น แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุวัชรินทร์ เทียงธรรม (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเทคนิคพัฒนิกษการสัตหีบ และเพื่อเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเทคนิคพัฒนิกษการสัตหีบ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยดังนี้

1. นักเรียนนักศึกษาทั้งชายและหญิงมีความเห็นต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเทคนิคพัฒนิกษการสัตหีบ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง
2. นักเรียนนักศึกษาชาย กับนักเรียนนักศึกษาหญิง มีความเห็นต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเทคนิคพัฒนิกษการสัตหีบ ไม่แตกต่างกัน
3. นักศึกษาหลักสูตร ปวส. กับนักเรียนหลักสูตร ปวช. มีความเห็นต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเทคนิคพัฒนิกษการสัตหีบ ไม่แตกต่างกัน
4. นักศึกษาภาคพิเศษมีความเห็นต่อความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเทคนิคพัฒนิกษการสัตหีบ สูงกว่า นักศึกษาภาคปกติ

นัฐญาพร คูบดี (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการจัดตั้งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาเปรียบเทียบสภาพการจัดตั้งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านกายภาพ ด้านการบริหาร และด้านวิชาการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดตั้งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก
2. สภาพการจัดตั้งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว โดยรวม จำแนกตามขนาดโรงเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิษณุ ผสมทรัพย์ (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดตั้งแวดล้อมในโรงเรียนสัตหีบวิทยาคม กรมสามัญศึกษา อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ใน 3 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านบริหาร และด้านวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดตั้งแวดล้อมในโรงเรียนสัตหีบวิทยาคม กรมสามัญศึกษา อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกายภาพอยู่ในระดับปานกลาง ด้านบริหารและด้านวิชาการ อยู่ในระดับมาก
2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดตั้งแวดล้อมในโรงเรียนสัตหีบวิทยาคม กรมสามัญศึกษา อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกตามความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสัตหีบวิทยาคม

กรมสามัญศึกษา อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จำแนกความคิดเห็นของนักเรียนเพศชาย โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นของนักเรียนเพศหญิง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสัตหีบวิทยาคม

กรมสามัญศึกษา อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ตามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

5. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสัตหีบวิทยาคม

กรมสามัญศึกษา อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ตามความคิดเห็นของนักเรียนเพศชายและเพศหญิง โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกายภาพ ด้านการบริหาร และด้านวิชาการ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยความพึงพอใจของนักเรียนเพศชายที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนด้านกายภาพมากกว่าเพศหญิง ส่วนด้านการบริหารและด้านวิชาการนักเรียนเพศหญิงมากกว่านักเรียนเพศชาย

บรรหาร เทียมเมฆ (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ใน 3 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านบริหาร ด้านวิชาการ และเปรียบเทียบสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา 2545 จำนวน 133 คน ผลการวิจัยพบว่า สภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางน้ำเปรี้ยว โดยรวม และด้านวิชาการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหาร และด้านกายภาพ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียนนอกเขตและในเทศบาล โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยโรงเรียนในเขตเทศบาลจัดสภาพสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมกว่าโรงเรียนนอกเขตเทศบาล

พระมหาอำนาจ ครอบบุญ (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพ และเปรียบเทียบ

สภาพแวดล้อมทางการเรียน และศึกษาความต้องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ของนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ และระดับชั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 243 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 47 คน ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. นักเรียนทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับดี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับดี

2. สภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียน จำแนกตามเพศ พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความเห็นโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อจำแนกตามระดับชั้น พบว่า ทั้งชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความเห็นโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p < .05$) ยกเว้น 2 ด้าน คือด้านวิชาการ และด้านที่พักอาศัย หรืออาคารสถานที่ ที่ถือการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ความพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการเรียนอันดับแรกของแต่ละด้าน ได้แก่ การจัดที่พักอาศัยหรืออาคารสถานที่ ให้มีความสะอาด สวยงาม น่ารื่นรมย์ มีบรรยากาศที่ดี ควรต่อการเรียน การสอน การพัฒนาการสอนของครูอาจารย์ให้มีประสิทธิภาพ มีทักษะ และมีแรงจูงใจในการเรียน การสอน ส่งเสริมให้ผู้บริหาร คณะครูและนักเรียน ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนงานอย่างสม่ำเสมอ นำนวัตกรรมและเทคโนโลยี ทางการศึกษา มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารควรบริหารงานเพื่อพัฒนาสุขภาพ และควรนำเป้าหมายของการจัดการศึกษามาพูดคุยกับเพื่อนครู อาจารย์ และนักเรียนอยู่เสมอส่งเสริมให้นักเรียนมีความประพฤติเรียบร้อย สนุกสนานในการเรียน และมีอิสระในการทำงานกันเป็นทีม

งานวิจัยต่างประเทศ

มิลเลอร์ (Miller, 1981, p. 1235-A) ได้ศึกษาผลการใช้อาคารเรียน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตารางเวลาใน โรงเรียนมัธยมศึกษาสามแห่ง พบว่า

1. สัดส่วนในการใช้ห้องเรียนแต่ละอาคารเรียนจะขึ้นอยู่กับขนาดของห้อง และโปรแกรมทางการศึกษา
2. โรงเรียนทั้งสามโรงเรียนสามารถรับนักเรียนเข้าเรียน ได้มากขึ้น และใช้พื้นที่ต่อนักเรียนน้อยลง เมื่อ ได้ใช้ตารางเรียนแบบยืดหยุ่น
3. การเปลี่ยนแปลงเวลาเรียนในแต่ละแบบ มีผลต่อการเข้าเรียน และการใช้พื้นที่ต่อนักเรียนหนึ่งคน

เคอร์ริด (Currid, 1982, p. 28) ได้ศึกษาวิจัยการวางแผนในมลรัฐเวอร์จิเนียตะวันตก โดยทำการศึกษาว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในท้องที่ต่าง ๆ ที่เป็นที่ตั้งของ โรงเรียน จะมีอิทธิพลต่อการวางแผนการศึกษาอย่างไรหรือไม่ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอุตสาหกรรม

เขตที่อยู่อาศัยรวมเขตที่อยู่อาศัยของคนหลายเชื้อชาติ และชุมชนนั้น มีความสำคัญกับการวางแผนสูง และการวางแผนที่ดีขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ

บลูม (Bloom, 1982, p. 108) การสอนประกอบด้วยการประกอบที่สำคัญ เช่น ความสามารถในการเสนอ บทเรียนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มีความรอบรู้ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเหมาะสม ให้สิ่งเสริมแรงการให้ข้อมูลย้อนกลับ และการแก้ไขสิ่งบกพร่องจะมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

แคมป์ซานโน (Campisano, 1992, pp. 65-66) ได้ศึกษาจากตัวแบบเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของสิ่งแวดล้อม ของที่ทำงานในโรงเรียนมัธยมสอนศาสนา ที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐออริโซนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างตัวแบบเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบของสิ่งแวดล้อมของที่ทำงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา Justuit ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่ทำงานและพฤติกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) และวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) แยกปัจจัย (ตัวแปร) ออกมา 7 ตัว ผลการศึกษาพบว่า ถ้าโรงเรียนต้องการบรรลุสิ่งต่อไปนี้

1. ประสิทธิภาพขององค์กร
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียน
3. การมอบหมายงานที่เหมาะสมกับครู
4. ครูที่ตั้งใจทำงาน

ครูใหญ่ต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเสริมสร้างความคิดริเริ่ม ลดการกำหนดงานที่ก่อให้เกิดความกำกวมในบทบาทหน้าที่ และการขัดแย้งในการทำงาน ควรมีความสมดุลระหว่างระบบราชการกับความอิสระในวิชาชีพครู ครูใหญ่ต้องเลือกครูใหม่ ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการทำงานของโรงเรียน

บัวร์เชียม (Bursheim, 1993, pp. 66-67) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสิ่งแวดล้อม แบบการเรียนแบบรวมกลุ่ม (สหกรณ์) กับวัฒนธรรมการทำงานที่ได้ผลในโรงเรียน ที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนแบบรวมกลุ่มกับวัฒนธรรมในการทำงานในโรงเรียนในด้านที่ว่า การจัดโรงเรียน และหมวดวิชาแบบใด ที่มีผลต่อวัฒนธรรมการทำงาน ในแบบสำรวจ 2 ชุด คือ รูปแบบการทำงานในโรงเรียน และแบบสำรวจการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนแบบรวมกลุ่ม (ซึ่งมีรูปแบบประเมินค่า 5 ตัว ของดิเคอร์ท) กลุ่มตัวอย่างเป็นครูอนุบาล ครู ป.6 และครูใหญ่ใน 18 โรงเรียนของรัฐมิชิแกน โคโลราโด และเพนซิลเวเนีย ได้รับแบบสำรวจตอบรับคืน 357 ชุด คิดเป็น 91% ของแบบสำรวจทั้งหมด ผลการศึกษาพบว่า

1. มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการเรียนแบบรวมกลุ่มกับวัฒนธรรมการทำงานแบบให้ผลผลิต
 2. มีนัยสำคัญที่ต่างกันระหว่างเวลาที่โรงเรียนเข้าร่วมโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพโรงเรียนของรัฐมินิโซต้า
 3. มีนัยสำคัญต่างกันระหว่างความคิดเห็นของครูใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการจัดตั้งแวดล้อมแบบเรียนรวม
 4. เพศ ประสบการณ์ทำงานให้ความเห็นที่แตกต่างกัน ในคำว่า “ควานิยม” ของการจัดตั้งแวดล้อม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องขนาดและประเภทของโรงเรียน
- จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศ สรุปได้ว่า ระดับการศึกษา มีความเห็นและความต้องการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในมุมมองที่แตกต่างกัน ขนาดของโรงเรียน และสถานที่ตั้งของโรงเรียนก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียน